

mgr Magdalena Zając

Placówka opiekuńczo-wychowawcza jako środowisko współwarunkujące jakość życia wychowanków

Streszczenie

W dysertacji zatytułowanej *Placówka opiekuńczo-wychowawcza jako środowisko współwarunkujące jakość życia wychowanków* podjęto analizę czynników zastępczego środowiska życia jakim jest placówka opiekuńczo-wychowawcza w kontekście badania jakości życia wychowanków. Analiza problemów wymagała szerokiego i interdyscyplinarnego ugruntowania teoretycznego. Podejmowane zagadnienia odnoszą się do sposobu funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych, które są częścią złożonego systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Placówka opiekuńczo-wychowawcza stanowi środowisko życia, zorganizowaną przestrzeń życia dla dzieci i młodzieży z rodzin doświadczających kryzysu. Jej funkcjonowanie ogólnie określają akty prawne, lecz jest ono zróżnicowane w wielu aspektach indywidualnymi czynnikami. W związku z tym zakłada się, że poczucie jakości życia wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych może być zróżnicowane.

Rozprawa na temat placówki opiekuńczo-wychowawczej jako środowiska życia, którego czynniki współwarunkują jakość życia wychowanków, ma charakter interdyscyplinarny i osadzona jest na pograniczu pedagogiki społecznej - zwłaszcza uwzględnia zagadnienia pedagogiki opiekuńczej, pedagogiki instytucji, pracy socjalnej, polityki społecznej, a także psychologii jakości życia.

Dysertacja jest złożona z sześciu rozdziałów. Pierwsze trzy rozdziały stanowią wprowadzenie teoretyczne. Zaprezentowano w nich zagadnienia dotyczące sieroctwa jako problemu społecznego i wychowawczego. Omówiona została także teoria przywiązania Johna Bowlby'ego z charakterystyką zaburzeń zachowania jakie mogą pojawić się u sierot. Szczególnie istotną kwestią dla poszukiwania sposobów organizowania działań opiekuńczych dla sierot była zawarta w pracy charakterystyka zasad tworzenia bezpiecznej bazy opiekuńczej w obszarze instytucjonalnej pieczy oparta na opracowaniach Gillian Schofield i Mary Beek. Analizie poddany został system instytucjonalnej pieczy zastępczej w Polsce. W teoretycznych analizach przedstawiono również zagadnienia dotyczące jakości życia i implikacje między środowiskiem funkcjonowania dzieci i młodzieży, a jakością ich życia. Określone zostały determinanty jakości życia sierot. W rozdziale

czwartym, dotyczącym metodologicznych podstaw badań opisana została zastosowana metoda badań wykorzystana do poznania jakości życia wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz analizy czynników środowiska tych placówek współwarunkujących jakość życia wychowanków. W rozdziale tym określony został również cel i przedmiot badań wraz z problemami badawczymi oraz sposobem organizacji badań. Ostatnie dwa rozdziały zawierają prezentację osiągniętych wyników badań.

Materiał badawczy został zebrany za pomocą narzędzia jakim stanowi kwestionariusz KIDSCREEN-52 dla dzieci i młodzieży w wieku 8-18 lat oraz autorskiego kwestionariusza do badania czynników placówek opiekuńczo-wychowawczych dla pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych. Analizy niektórych czynników placówek opiekuńczo-wychowawczych dokonano na podstawie dokumentów, swobodnych rozmów z wychowankami oraz pracownikami, analizy dokumentów pokontrolnych z kontroli prowadzonych w placówkach przez właściwe urzędy wojewódzkie, a także na podstawie obserwacji uczestniczącej. Zakończenie pracy stanowią wnioski i rekomendacje wraz z aneksami.

Przeprowadzone badania mogą posłużyć do rozszerzenia wiedzy o warunkach życia i sposobach oceny jakości życia podopiecznych przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w ważnym okresie transformacji systemu pieczy zastępczej. Poznane i opisane zostały podstawowe zjawiska i fakty związane z jakością życia wychowanków placówek. Dokonana została analiza formalno-prawna zasad organizowania instytucjonalnego środowiska zastępczego o charakterze kompensacyjnym. Przeprowadzenie badań w tym obszarze przyczyniło się do wypracowania wniosków praktycznych pozwalających na podnoszenie jakości życia wychowanków w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Badania doprowadziły przede wszystkim do poznania, czy i w jakim stopniu placówki opiekuńczo-wychowawcze oddziałują na jakość życia dzieci i młodzieży poprzez odpowiednie tworzenie i przekształcanie środowiska wychowawczego. Istotne było również zwrócenie uwagi na znaczenie kategorii jakości życia w opiece zastępczej. Uzyskane wyniki badań pozwoliły na określenie czynników współwarunkujących jakość życia wychowanków w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Na podstawie przeprowadzonych analiz wyróżnić można wymiary jakości życia, w których wychowankowie osiągnęli wyniki wyższe i niższe. Najwyższe indeksy jakości życia wychowankowie uzyskali w wymiarach dotyczących postrzegania siebie i oceny własnej kondycji psychofizycznej. Natomiast w wymiarach związanych z funkcjonowaniem społecznym, relacjami międzyludzkimi, motywacją do działania,

wyznaczaniem celów, wychowankowie uzyskali stosunkowo niższe wyniki. Najbardziej niepokoją wyniki jednostek, których kondycja psychiczna jest bardzo niska i ich jakość życia również. Jednak na podstawie przeprowadzonych badań możemy stwierdzić, że wychowankowie osiągają zdecydowanie wyższe niż zakładano indeksy jakości życia.

Słowa kluczowe: jakość życia, placówka opiekuńczo-wychowawcza, czynniki środowiska życia, bezpieczna baza opiekuńczo-wychowawcza.